

کلیات سعدی

گلستان، بوستان، غزلیات، قصائد، قطعات و رسائل

از روی

قدیمی‌ترین نسخه‌های موجود

بهاهتمام

محمدعلی فروغی

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۴

فهرست مندرجات

بیشگفتار مصحح
 سعدی و آثار او

صفحه هفت
 » بازده

گلستان

باب اول : در سیرت پادشاهان
 باب دوم : در اخلاق درویشان
 باب سوم : در فضیلت قناعت
 باب چهارم : در فوائد خاموشی
 باب پنجم : در عشق و جوانی
 باب ششم : در ضعف و پیری
 باب هفتم : در تأثیر تربیت
 باب هشتم : در آداب صحبت

۳۷ »
 ۷۰ »
 ۹۹ »
 ۱۲۱ »
 ۱۲۸ »
 ۱۴۷ »
 ۱۵۳ »
 ۱۷۱ »

بوستان

ستایش پیغمبر صلی الله علیه وآله
 سبب نظم کتاب
 مدح ابوبکرین سعدین زندگی
 مدح سعدین ابی بکرین سعد
 باب اول : در عدل و تدبیر و رأی
 باب دوم : در احسان
 باب سوم : در عشق و مستی و شور
 باب چهارم : در تواضع
 باب پنجم : در رضا
 باب ششم : در قناعت
 باب هفتم : در عالم تربیت
 باب هشتم : در شکر بر عاقبت
 باب نهم : در توبه و راه صواب
 باب دهم : در مناجات و ختم کتاب

۲۰۳ »
 ۲۰۵ »
 ۲۰۶ »
 ۲۰۸ »
 ۲۱۱ »
 ۲۵۴ »
 ۲۷۹ »
 ۲۹۷ »
 ۳۲۲ »
 ۳۳۳ »
 ۳۴۲ »
 ۳۶۵ »
 ۳۷۸ »
 ۳۹۴ »

۴۰۱	صنعه	غزلیات
۶۹۳	»	مواعظ
۷۰۱	»	قصاید فارسی
۷۰۴	»	در ستایش علاء الدین عظاملک جوینی صاحب دیوان
۷۰۵	»	در ستایش اتابک مظفرالدین سلجوقشاه
۷۰۶	»	در وداع شاه جهان سعدین ابی بکر
۷۰۶	»	در وصف بهار
۷۰۷	»	موعظه و نصیحت
۷۰۸	»	موعظه و نصیحت
۷۰۹	»	اندر زونصیحت
۷۱۰	»	در نصیحت و ستایش
۷۱۱	»	در ستایش حضرت رسول (ص)
۷۱۱	»	توحید
۷۱۳	»	در ستایش اتابک محمد
۷۱۳	»	وله فی مدح ابش بنت سعد
۷۱۴	»	برگشت بشیراز
۷۱۴	»	در ستایش حضرت رسول (ص)
۷۱۵	»	در ستایش قاضی رکن
۷۱۵	»	در ستایش علاء الدین عظاملک جوینی صاحب دیوان
۷۱۷	»	وله فی مدح اتابک مظفرالدین سلجوقشاه
۷۱۷	»	در ستایش شمس الدین حسین علقانی
۷۱۸	»	در ستایش اتابک سعدین ابوبکر بن سعد بن زنگی بن مودود
۷۱۹	»	در وصف بهار
۷۲۰	»	در ستایش شمس الدین محمد جوینی صاحب دیوان
۷۲۴	»	در مدح امیرانکیانو
۷۲۵	»	تفضل در ستایش شمس الدین محمد جوینی صاحب دیوان
۷۲۶	»	در وصف شیراز
۷۲۶	»	در لیلۃ البراءة فرموده است
۷۲۷	»	در مدح امیر سیف الدین (محمد)
۷۲۸	»	در ستایش علاء الدین جوینی صاحب دیوان
۷۲۹	»	در تنبیه و موعظه
۷۳۰	»	بند و موعظه

۷۳۲	صفحه	در ستایش امیرانکیانو
۷۳۳	»	در تهنیت اتابک مظفرالدین سلجوقشاه ابن سلغر
۷۳۴	»	بازگردیدن پادشاه اسلام از سفر عراق
۷۳۴	»	تغزل و ستایش صاحبديوان
۷۳۵	»	در انتقال دولت از سلغريان بقوم ديگر
۷۳۷	»	در وداع ماه رمضان
۷۳۷	»	در مدح شمس الدين حسين علكاني
۷۳۸	»	در ستایش علاءالدین عظاملك جوينی صاحبديوان
۷۴۱	»	در ستایش شمس الدين حسين علكاني
۷۴۲	»	در ستایش صاحبديوان
۷۴۴	»	در ستایش ملکه ترکان خاتون
۷۴۵	»	در ستایش اتابک مظفرالدین سلجوقشاه
۷۴۵	»	پند و اندرز
۷۴۷	»	در ستایش ترکان خاتون و پسرش اتابک محمد
۷۴۷	»	تنبيه و موعظت
۷۴۸	»	تغزل و ستایش صاحبديوان
۷۴۹	»	پند
۷۵۱	»	در ستایش
۷۵۱	»	در پند و ستایش
۷۵۲	»	در ستایش
۷۵۳	»	در پند و اندرز
۷۵۵	»	در ستایش ابوبکرین سعد
۷۵۵	»	در ستایش امیرانکیانو
		مراثی
۷۵۸	»	ترجیح بند در مرثیه سعدبن ابوبکر
۷۶۰	»	ذکر وفات امیر فخرالدین ابی بکر طاب ثراه
۷۶۰	»	در مرثیه عزالدین احمدبن یوسف
۷۶۱	»	در مرثیه اتابک ابوبکرین سعد زنگی
۷۶۲	»	در مرثیه سعدبن ابوبکر
۷۶۳	»	در مرثیه ابوبکر سعدبن زنگی
۷۶۳	»	در زوال خلافت بنی عباس

قصاید و غزلیات عربی

۷۶۶	»	صفحه	فی مرتبۀ امیرالمؤمنین المعتمد بالله و ذکر واقعه بغداد
۷۶۹	»		یمدح نورالدین بن صیاد
۷۷۰	»		یمدح السعید فخرالدین المنجم
۷۷۱	»		فی الغزل
۷۷۱	»		ایضاً
۷۷۲	»		ایضاً فی الغزل
۷۷۳	»		فی الشیب
۷۷۳	»		فی الغزل
۷۷۴	»		ایضاً فی الغزل
۷۷۵	»		ایضاً فی الغزل
۷۷۵	»		وله فی الغزل
۷۷۶	»		وله ایضاً
۷۷۶	»		ایضاً فی الغزل
۷۷۷	»		فی الموعظة
۷۷۷	»		فی الغزل
۷۷۸	»		ایضاً فی الغزل
۷۷۹	»		فی الغزل
۷۷۹	»		ایضاً
۷۸۰	»		وله ایضاً
۷۸۱	»		وله ایضاً
۷۸۱	»		قطعه
۷۸۱	»		قطعه
۷۸۲	»		وله ایضاً
۷۸۲	»		قطعه
۷۸۲	»		قطعه
۷۸۳	»		مفردات

غزلیات

۷۸۴	»		مشمول بر بند و اندرز که در غزلیات دیگر پراکنده است و در اینجا گرد آورده ایم
۸۰۸	»		مشائات
۸۱۱	»		قطعات در بند و اخلاق و غیر آن

صفحه ۸۸۱	ظاهراً در ستایش صاحب‌دیوانست
۸۸۱ »	در ستایش
۸۱۲ »	ظاهراً در ستایش صاحب‌دیوانست
۸۱۴ »	در عزت نفس
۸۱۷ »	ظاهراً در ستایش صاحب‌دیوانست
۸۲۵ »	ظاهراً در ستایش صاحب‌دیوانست
۸۲۶ »	در مدح صاحب‌دیوان
۸۳۲ »	در مدح
۸۳۳ »	در مدح و نصیحت
	رباعیات
۸۴۱ »	در اخلاق و موعظه
	مثنویات
۸۴۷ »	در بند و اخلاق
	مفردات
۸۵۶ »	در بند و اخلاق
	ملحقات
۸۶۲ »	۱. قصاید
۸۶۲ »	تنبیه و موعظت
۸۶۴ »	نصیحت
۸۶۵ »	۲. غزل‌های عرفانی
۸۶۶ »	۳. قطعات
	رسائل نثر
۸۷۱ »	کتاب نصیحة الملوک
۸۸۸ »	رساله در عقل و عشق
۸۸۸ »	الجواب
۸۹۳ »	در تربیت یکی از ملوک گوید
	مجالس پنجگانه
۸۹۵ »	مجلس اول
۸۹۸ »	مجلس دوم
۹۰۳ »	مجلس سوم
۹۰۶ »	مجلس چهارم
۹۰۶ »	مجلس پنجم

تقریرات ثلاثه

- ۹۱۷ » ۱. سؤال خواجه شمس الدین صاحب‌دیوان
 ۹۱۹ » ۲. ملاقات شیخ با آقا
 ۹۲۱ » ۳. حکایت شمس الدین تازی‌کوی
 ۹۲۳ » مقدمه « بیستون » بر کلیات شیخ سعدی
 ۹۲۵ » فهرست رسالات مشتمل بر شش رساله
 ۹۲۶ » در تقریر دیباچه

فهرست‌ها و واژه‌نامه

- ۹۳۳ » کشف‌الایات گلستان
 ۹۴۵ » کشف‌الایات بوستان
 ۱۰۰۱ » غزلهای فارسی
 ۱۰۱۳ » قصاید فارسی
 ۱۰۱۵ » قطعات فارسی
 ۱۰۲۱ » مشنویات، ترجیعات، مثلثات
 ۱۰۲۳ » غزلهای عربی، قصاید عربی، قطعات عربی
 ۱۰۲۵ » واژه‌نامه
 ۱۰۳۵ » فهرست اعلام

پیشگفتار مصحح

اینک پس از گذشت سی و چند سال، بار دیگر طبع پیراسته‌ای از کلیات گرانقدر سعدی، ویراسته شادروان محمدعلی فروغی، به دست دوستداران سعدی می‌رسد.

فروغی گلستان و بوستان را در سال ۱۳۱۶ شمسی (؛ ۱۳۵۶ قمری) به مناسبت گذشتن هفتصد سال از نگارش و سرایش این دو شاهکار یگانه، انتشار داد و سپس به تشویق و تمنای ادیب‌بوستان و بیشتر به‌انگیزه شور و شیدایی خویش، غزلیات و قصاید و دیگر سروده‌های سعدی را بتفاریق تا سال ۱۳۲۰ شمسی در دو مجلد منتشر کرد. مجلد اول با عنوان غزلیات سعدی شامل آن قسمت از طبیات، بدایع، خواتیم، غزلیات قدیم، ترجیعات، ملمعات، رباعیات، مفردات و ملحقات است که محتوای تغزلی دارد یا به‌گفته خود فروغی «در بخازله و معاشقه» است و مجلد دوم با عنوان مواظ سعدی آنچه را که در ستایش و اخلاق و بند و موعظه و یا عرفان و حکمت و واقعه بوده و به عبارت دیگر قصاید فارسی و عربی و غزلیات عرفانی و اخلاقی و رسائل مشهور (و در بعضی موارد منسوب) و مقدمه بیستون و «در تقریر دیباچه» را دربر دارد.

چنانکه می‌بینیم فروغی در تدوین کلیات به‌شیوه قدما، یعنی بر اثر تدوین و تبویب سایر یا اکثر نسخه‌های خطی و چاپی نرفته است و بدعتی در کار کرده است که همانا درهم ریختن و تقسیم موضوعی کردن غزلیات و قصاید و رباعیات و ترجیعات و سایر اشعار سعدی است که در مورد غزلها و گاه قصاید و قطعات، با حروف اختصاری (ب: بدایع، خ: خواتیم، ط: طبیات، ق: غزلیات قدیم، م: ملمعات) محل هریک را در ترتیب و تدوین قدیم معهودش نشان داده است.

می‌توان گفت فروغی صراحتاً اندیشه تصحیح و انتشار کلیات کامل سعدی را در سر نداشته است و این اندیشه در ضمن و پس از تصحیح و انتشار گلستان در او قوت گرفته است^۱. قدر متیقن این است که فروغی طرح جامعی در سر نداشته و چیزی که کمتر در مدنظر داشته همانا نردید و وسواسی است که ما اکنون داریم که در ابتدای کلیات کدام دفتر از نظم و نثر سعدی آمده بوده یا باید بیاید.

و اگر بخواهیم از نحوه تدوین «کلیات» های خطی و چاپی که در ایران با خارج از ایران محفوظ است یا منتشر شده است یا از طریق کتابشناسیها و فهرس از ترکیب و ترتیب آنها مطلع می‌شویم، معدلی به دست آوریم خواهیم دید که ترتیب و توالی آثار بیست و چندگانه سعدی در اکثر آنها از این قرار است:

۱. مقدمه بیستون.
۲. دیباچه‌ای که منسوب به شیخ است.
۳. مجالس پنجگانه.
۴. پنج سؤال شمس‌الدین صاحب‌دیوان و جواب شیخ به‌نظم.
۵. سؤال سعدالدین نطنزی به‌نظم از شیخ درباره عقل و عشق و جواب شیخ به‌نثر.
۶. نصیحت‌المملوک.
۷. شرح ملاقات شیخ با اباغخان.
۸. گلستان.
۹. بوستان یا سعدی‌نامه.
۱۰. قصاید عربی.
۱۱. قصاید فارسی.
۱۲. مراثی.
۱۳. ملمعات و ترجیعات.
۱۴. طبیات.
۱۵. بدایع.
۱۶. خواتیم.
۱۷. غزلیات.
۱۸. صاحبیه.
۱۹. مقضعات.
۲۰. رباعیات.
۲۱. مفردات.
- ۲۲ و ۲۳. هزلیات به نظم و خستاب به نثر.

۱. نگاه کنید به صفحه اول مقدمه فروغی بر غزلیات.

دیگر از قرآینی که مسلّم می‌دارد فروغی طرح جامعی برای تصحیح و انتشار کلیات در سر نداشته این است که هر دفتر از کلیات را به شکلی و با رسم الخط خاصی به چاپ رسانده بود. و ضمایم هر دفتر (از واژه‌نامه یا مستدرکات و غلطنامه و توضیحات و فهرست اعلام و یا فهرست ابواب) با ضمایم دیگر فرق داشت. و اتخاذ این روش و هم نحوه تنظیم این ضمایم نه یکدست بود نه خالی از اشکال. فهرست نامهای خاص که در هر چهار مجلد آمده بود کامل و دقیق نبود. گلستان و بوستان با آنکه اغلاط چایی داشت، غلطنامه نداشت. ۹ مورد از بوستان که ایشان یا دستیار ارجمندها آقای حبیب یغمایی اقدام به شرح و بیان و ذکر مأخذ آیه و حدیث کرده بودند، بیشتر از قسمتهای دیگر از جمله بسیاری از موارد گلستان و یا قصاد و ایبات عربی محتاج به شرح نبود. غلطنامه‌ها خود دارای غلط، و اعداد نسخه بدلها گاه نادرست بود.

البته این نواقص هیچکدام از ارج و اهمیت اهتمام فروغی و ویراسته‌والای او نمی‌کاهد که خود در مقدمه گلستان نوشته است: «به توضیح مشکلات و ایراد تحقیقات و تنظیم فهرستها و مانند آنها نیز دست نبردم، چه منظور ما تنظیم متن گلستان بود و بس و آن کارها را که البته مفید و لازم است دیگران بهتر از ما کرده و خواهند کرد.» واقعاً دیگران گاهی در این راه، هیچ از تکلف و مبالغه فرو نگذاشته‌اند و فهارسی از حلویات و سبزیجات و هزاران موضوع دور از ذهن برای کلیات شیخ ترتیب داده‌اند، در حالیکه غلظهای چایی طبع فروغی را بعینه تکرار کرده‌اند

تفاوتها و اضافات طبع جدید:

کلیات سعدی مصحح فروغی، چنانکه می‌دانیم، بارها اساس طبعهای مکرر و مغلوطنی فرار گرفته که غالباً از تصحیح فروغی استفاده کرده‌اند تا از تدوین او، و از امانت و حسن سلیقه فروغی در آنها نشانه‌ای نیست. و ما که درصدد تجدید طبع این کلیات برآمده بودیم نمی‌دانستیم چگونه و تا چه حد باید به طبع یعنی به تدوین فروغی وفادار باشیم. نخستین وسواس و وسوسه‌ای که در دل خلیجان می‌کرد این بود که آیا تدوین فروغی را باید حفظ کرد یا برهم زد و به شیوه معهود درآورد. پس از تأمل به این نتیجه رسیدیم که حفظ همان تدوین سوجه‌ترست، چه هدف از ابتدا تصحیح و تقیح کلیات طبع فروغی بود نه به دست دادن کلیاتی براساس طبع فروغی، چنانکه دیگران کرده‌اند و «عرصه سمرغ را جولانگه» خود ساخته‌اند. و برآوردن این هدف هم «چه آسان می‌نمود اول ولی اقتاد مشکله».

دیگر آنکه، انتشار طبع و تصحیح جدیدی از کلیات سعدی، خود باعث و بضاعت دیگری خواست که با ما نبود و دیگران که صالح‌ترند (از جمله آقای یغمایی) کمر همت به این کار بسته‌اند. حاصل آنکه ادعا نه، بلکه امید ما، این است که چاپ پاکیزه و پیراسته‌ای از همان طبع اصیل فروغی به دست داده باشیم، تفسیراتی که در طبع جدید داده شده بیشتر در فروع است و البته در جهت ادامه روش فروغی و مآلاً تنمیه فایده و تسهیل استفاده از آن است، که از این قرارند:

۱. افزودن مقدمه‌ای در تحلیل شخصیت و آثار سعدی، به قلم فروغی.

۲. تصحیح اغلاطی که در آن طبع راه یافته بود، بسی بیشتر از آنچه در غلطنامه‌ها آمده بود. و این کار به دو صورت انجام گرفت: اگر بدها مسلّم می‌شد که تصحیف چایی و غلط مطبعی است درجا تصحیح می‌شد ولی اگر محل شک بود با افزودن ستاره‌ای در متن، در پانویس تصحیح می‌شد، که این گونه تصحیحات با حرف «م» (مصحح) در پانویسها، از حواشی خود فروغی متمایز شده است.

۳. آوردن استدرکات نسخه بدلها، در پانویس هر صفحه.

۴. آوردن تجدید نظرها و از تلم افتاده‌ها در محل خود.

۵. تهیه و تنظیم لغت‌نامه‌ای در شرح لغات مشکله همۀ کلیات، که مشتمل بر لغت‌نامه‌های کوتاه طبع پیشین هم هست.
۶. تهیه فهرست جامع اعلام.
۷. تهیه و تنظیم فهرست غزلها و قصاید و قطعات برحسب حروف ردیف و قافیه.
۸. تهیه و تنظیم کشف‌الایات برای گلستان و بوستان که لازم می‌نمود.
۹. تصحیح و تکمیل اعراب ابیات عربی و آیات و احادیث.
۱۰. تغییر اساسی در صفحه‌آرایی و انتخاب حروف.
۱۱. تصحیح و تکمیل نقطه‌گذاری در موارد لازم و اتخاذ رسم الخط یکسان که شرح این دو مورد خواهد آمد.

نقطه‌گذاری: فروغی به تبعیت از متون مبنا (نسخ خطی‌ای که مبنای کارش بوده) در گلستان هیچ‌گونه نقطه و نشانه‌ای به کار نبرده است، جز اعراب ابیات عربی و آیات و احادیث که خود از مقوله‌ای دیگر است. ما نیز همان رسم را جز در موارد نادر، حفظ کردیم به این شرح که در محل مکث کوتاه، فاصله‌ای بیشتر از حد فاصله متعارف بین کلمات و در محل مکث مدید، یعنی در محل وقف یا نقطه، فاصله‌ای از آن بیشتر که تا حدودی در طبع فروغی رعایت شده بود در کار کردیم. فروغی در بوستان و غزلیات و قصاید نقطه و نشانه‌های بیشتری بکار برده است، به بیان دقیقتر از دو علامت کاما (،) و استفهام (؟) هر جا که لازم بوده و گاه در جایی که لازم نبوده استفاده کرده است؛ ولی به علاست وقف (نقطه) چنانکه پیداست، احتیاجی نبوده است. نقطه‌گذاریهای سایر رسالات مشهور سعدی متنوع‌ترست که با اندک تفصیلی همان را حفظ کردیم. حاصل آنکه علائم نابجا یا غیر لازم را حذف کردیم و هر جا که به کاربردن نقطه و نشانه‌ای به درجه ضرورت رسیده بود و آوردنش فهم معنی را آسانتر می‌کرد و نیارودنش محل معنی با باعث غلط خواندن می‌شد، مضایقه نکردیم.

رسم الخط: چنانکه پوشیده نیست، هرگز رسم الخط ثابت و یکسانی در میان اهل ادب در متون نظم و نثر فارسی تا کنون معمول نبوده است و هنوز هم نیست. در قدیم این کار را چندان به‌مجد نگرفته‌اند و به‌عهده ذوق یا بیذوقی کاتبان و نسخه‌نویسان رها کرده‌اند. تا آنجا که این بحث به کلیات طبع فروغی مربوط است باید گفت ایشان نیز اعتنا و اهتمام کافی در این باب نشان نداده‌اند و بیشتر دستخوش رعایت رسم الخط متون مبنا و احتمالاً سلیقهٔ حروفینیان، که جانشین کاتبان قدیم‌اند، بوده‌اند با اینکه این مورد در تصحیح مطبعی از نظر ایشان دور مانده است تا به آنجا که نخواهی جست، بصورت نخواهی جست، جان تو بصورت جانتو، قریب نیست بصورت قریب‌نیست، آهوی ختن بصورت آهو یختن، ای خوب فرجام بصورت ایخوب‌فرجام، آب شوق بصورت آیشوق، برون رفت بصورت برو نرفت و سوی دوست بصورت سویدوست و کلماتی نظیر بیگانه‌ای، همخانه‌ای بصورت بیگانه و همخانه آمده بود. «می» در غالب اوقات متصل به فعل آمده بود که به همان صورت ابقا شد. حروف اضافه «به» در همه موارد متصل به کلمهٔ بعدی بود که فقط در چند مورد نادر— برای آسانتر خوانده شدن (مثلاً به‌چه بجای به) — جدا شد. همه مواردی که «به» بر سر فعل آمده و اشتباهاً و به تبعیت از رسم الخط قدیم جدا نوشته شده بود نیز اصلاح شد. «چه» غالباً به کلمهٔ بعدی متصل بود مانند چکنم، چسود، چگویمت، که جدا شد.

از انجام این تصحیحات و استحضانات جزئی‌گیری نبود، و می‌توان گفت اگر کلیات بار دیگر در زمان حیات شادروان فروغی و با نظر ایشان به‌چاپ می‌رسید، یقیناً به‌عمل درمی‌آمد.

امیدست کشف‌الایاتی که برای گلستان و بوستان تنظیم شده، پسند اهل ذوق و مفتاح تحقیق یا لافل تسهیل مراجعه به این دو کتاب ازجمند باشد. در پایان لازم می‌داند از همت همکارانی که در

چاپ و نشر این اثر کوشیده‌اند سخنی و سیاسی به‌میان آید. نخست از همکاری و همکاری آقای علی‌اکبر عطفی در همه موارد و مراحل آمادسازی کلیات برای چاپ و جست‌وجوی منابع لازم و تصحیح و مقابله نمونه‌ها و تهیه واژه‌نامه و کشف‌الابیات گلستان و تنظیم فهرست اعلام؛ همچنین از همکاران مؤسسه انتشارات امیرکبیر و نیز از برادریم فوام‌الدین خرمشاهی که تهیه و تنظیم کشف‌الابیات بوستان و کشف‌المطالع غزلها و قصائد و قطعات فارسی و عربی را به‌انجام رسانید، همچنین از آقای کاسران فانی که مانند همیشه از راهنمایی و مشکل‌گشایی دریغ نوزید، به‌سهم خود سپاسگزارم.

درباره چاپ سوم

این طبع نسبت به طبع پیشین (۱۳۵۶) افزوده و کاستی ندارد، مگر کاهش در اغلاط فاحشی که در آن راه یافته بود. آن اغلاط غالباً میراث چاپ فروغی بود، به‌اضافه آنها که از قلم قاصر این بنده تراویده بود. باری استاد فرزانه‌جناب آقای دکتر احمد مهدوی دامغانی که ارادت عمیقی به‌سعدی و احاطه عظیمی به‌زبان و ادبیات عرب دارند، روا ندیدند که این چاپ بالنسبه پاکیزه، آلوده به اغلاطی - نه‌چندان کم - در اعراب و عبارات عربی باشد، لذا آستین همت برزدند و دوستانان سعدی را از فضل عمیم خویش بهره‌ور ساختند.

بهاء‌الدین خرمشاهی